

Wybrane przejawy aktywności społeczno-gospodarczej w średnich miastach na prawach powiatu w Polsce w latach 2018-2023

Alicja Zakrzewska-Półtorak

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mail: alicia.zakrzewska-poltorak@ue.wroc.pl

ORCID: [0000-0002-5752-0002](https://orcid.org/0000-0002-5752-0002)

© 2025 Alicja Zakrzewska-Półtorak

Praca opublikowana na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0). Skrócona treść licencji dostępna jest online na <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.pl>

Cytuj jako: Zakrzewska-Półtorak, A. (2025). Wybrane przejawy aktywności społeczno-gospodarczej w średnich miastach na prawach powiatu w Polsce w latach 2018-2023. *Biblioteka Regionalisty. Regional Journal*, (25), 179-190.

DOI [10.15611/br.2025.1.15](https://doi.org/10.15611/br.2025.1.15)

JEL: R11, R12, R23

Streszczenie

Cel: Średniej wielkości miasta są współcześnie narażone na wiele zagrożeń, a ich rozwój jest utrudniony. Przyczynia się do tego szereg uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, wpływających m.in. na poziom ich atrakcyjności inwestycyjnej i mieszkaniowej. Jest ona zazwyczaj niższa w porównaniu z dużymi i wielkimi miastami. Celem artykułu jest zrozumienie zmian zachodzących w średnich miastach na prawach powiatu w Polsce w zakresie wybranych zmiennych z obszaru aktywności społeczno-gospodarczej na tle zmian liczby ludności.

Metodyka: Analizę przeprowadzono na podstawie danych statystycznych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego oraz krytycznego przeglądu literatury. W artykule wykorzystano metody analizy historycznej oraz analizy porównawczej danych statystycznych. Następnie wykorzystano ujęcie macierzowe do przedstawienia relacji pomiędzy badanymi zmiennymi. Przyjęto założenie, że średnie miasto to takie, w którym liczba mieszkańców jest większa niż 20 tys. i nie przekracza 100 tys.

Wyniki: Wszystkie badane miasta mierzyły się z problemami dotyczącymi aktywności społeczno-gospodarczej, co przekładało się na ich atrakcyjność inwestycyjną i mieszkaniową. Najbardziej powszechnym problemem był spadek liczby ludności, zarówno w dłuższej perspektywie 2023/2018, jak i rok do roku 2023/2022. Część miast miała także problemy z liczbą długotrwale bezrobotnych oraz wielkością nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw. W przypadku długotrwale bezrobotnych można wskazywać pewne trendy, przy nakładach inwestycyjnych zachodziła zaś większa skokowość.

Implikacje i rekomendacje: Średnie miasta często tkwią w błędnym kole obniżania się atrakcyjności inwestycyjnej i mieszkaniowej; na niekorzyść działa ujemny lub niski przyrost naturalny. Kluczowym czynnikiem jest zahamowanie spadku liczby ludności poprzez napływ nowych lub zatrzymanie odpływu dotychczasowych mieszkańców. Podstawowe elementy, na które należy oddziaływać, aby zwiększyć aktywność społeczno-gospodarczą średnich miast, to atrakcyjne miejsca pracy dla osób o różnych kwalifikacjach oraz inwestycje przedsiębiorstw, przemysłowe i mieszkaniowe.

Oryginalność/wartość: W artykule zbadano relacje w zakresie długotrwałego bezrobocia i aktywności inwestycyjnej przedsiębiorstw na tle zmian liczby ludności w średnich miastach posiadających prawa powiatu w Polsce w okresie 2018-2023. Warto podkreślić, że o oryginalności świadczy także przyjęty okres badawczy obejmujący lata zdarzeń nietypowych, takich jak: pandemia COVID-19, wojna w Ukrainie, wysoki poziom inflacji itd.

Słowa kluczowe: liczba ludności, długotrwale bezrobotni, nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach, atrakcyjność inwestycyjna, miasta na prawach powiatu

1. Wstęp

Celem artykułu jest zrozumienie zmian zachodzących w średnich miastach na prawach powiatu w Polsce w zakresie wybranych zmiennych z obszaru aktywności społeczno-gospodarczej na tle zmian liczby ludności. Tematyka zmian demograficznych i atrakcyjności średnich miast mierzonej aktywnością społeczno-gospodarczą jest ważna i aktualna; relatywnie często podejmowana w literaturze przedmiotu polskiej i zagranicznej w odniesieniu do różnych miast lub na gruncie czysto teoretycznym. Tematyka ta wymaga ciągłego prowadzenia badań oraz włączania do nich nowych elementów. W badaniu prezentowanym w niniejszym opracowaniu skupiono się na zmianach zachodzących w polskich miastach na prawach powiatu średniej wielkości (przyjęto założenie, że średnie miasto to takie, w którym liczba mieszkańców jest większa niż 20 tys. i nie przekracza 100 tys.). Wzięto pod uwagę zmiany liczby ludności, liczby długotrwale bezrobotnych oraz wielkości nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca. Zbadano relacje zachodzące pomiędzy tymi zmiennymi.

Okres badawczy to lata 2018-2023. Pytania badawcze sformułowane w artykule (w punkcie 2) odnoszą się do zmian zachodzących w średnich miastach na prawach powiatu w Polsce w badanym okresie dotyczących: liczby ludności, liczby długotrwale bezrobotnych, wielkości nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach (w przeliczeniu na 1 mieszkańca) oraz relacji pomiędzy zmianami liczby długotrwale bezrobotnych i wartości nakładów inwestycyjnych a zmianami liczby ludności w badanych miastach. W kolejnych punktach artykułu przedstawiono krótki przegląd literatury i pytania badawcze, metodologię badania oraz jego rezultaty, natomiast ostatnia część zawiera wnioski i rekomendacje.

2. Przegląd literatury i sformułowanie pytań badawczych

Miasta średniej wielkości, obok małych, w wielu państwach są szczególnie narażone na spowolnienie społeczno-gospodarcze powodowane w dużym stopniu spadkiem liczby ludności, co więcej, spadek ten w drugim etapie jest także skutkiem pogarszających się wyników aktywności społeczno-gospodarczej (Escudero-Gómez i in., 2023; Roundy, 2017; Waitt i in., 2009). W ten sposób powstaje błędne koło obniżenia się atrakcyjności

inwestycyjnej i mieszkaniowej tego typu miast. Taka sytuacja ma miejsce m.in. w Polsce (Korcelli-Olejniczak i in., 2017; Sobala-Gwosdz i in., 2024; Śleszyński, 2017; Wiśniewski i in., 2020).

Specyficznym typem miast średnich w Polsce są te posiadające status miasta na prawach powiatu. Mają one prawa i obowiązki przysługujące powiatom zapisane w ustawie o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 1998 r. nr 91, poz. 578 ze zm.) – dotyczy to prowadzenia szpitali, domów pomocy społecznej, zakładów opiekuńczo-leczniczych oraz powiatowych bibliotek publicznych. Znajdują się w nich tzw. organy powiatowej administracji zespolonej, jak np. wydziały w urzędzie miejskim zajmujące się geodezją i kartografią czy bezpieczeństwem, a także odrębne instytucje, np. powiatowy urząd pracy, powiatowa stacja sanitarno-epidemiologiczna, powiatowe centrum zarządzania kryzysowego czy powiatowy inspektorat nadzoru budowlanego. Ponadto ustawa o samorządzie gminnym nakłada na tego typu miasta obowiązek utworzenia budżetu obywatelskiego, a jego wysokość musi wynosić co najmniej 0,5% wydatków gminy zapisanych w ostatnim przedłożonym sprawozdaniu z wykonania budżetu (Dz. U. z 1998 r. nr 91, poz. 578 ze zm.). Jednocześnie miasta te realizują wszystkie zadania przewidziane dla gminy zapisane w ustawie o samorządzie gminnym.

Na potrzeby przeprowadzenia badania sformułowano następujące pytania badawcze:

1. Jakie zmiany w liczbie mieszkańców zachodziły w miastach na prawach powiatu liczących do 100 tys. ludności w Polsce w latach 2018-2023?
2. Jak kształtowała się liczba długotrwale bezrobotnych w miastach na prawach powiatu liczących do 100 tys. ludności w Polsce w latach 2018-2023?
3. Jak zmieniały się nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca w miastach na prawach powiatu liczących do 100 tys. ludności w Polsce w latach 2018-2022¹?
4. Jakie były relacje pomiędzy zmianami liczby długotrwale bezrobotnych i wartości nakładów inwestycyjnych a zmianami liczby ludności w badanych miastach?

3. Metodologia

Analizę przeprowadzono na podstawie danych statystycznych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego oraz krytycznego przeglądu literatury. W artykule wykorzystano metody analizy historycznej oraz analizy porównawczej danych statystycznych. Następnie wykorzystano ujęcie macierzowe do przedstawienia relacji pomiędzy badanymi zmiennymi. Przyjęto założenie, że średnie miasto to takie, w którym liczba mieszkańców na koniec 2023 roku była większa niż 20 tys. i nie przekraczała 100 tys. Takich jednostek wśród miast na prawach powiatu wyodrębniono 29. Stanowiło to około 44% wszystkich miast na prawach powiatu, 7,6% wszystkich powiatów (łącznie z miastami na prawach powiatu) oraz około 3% wszystkich miast w Polsce. Spośród analizowanych miast najmniejszą liczbą mieszkańców na koniec 2023 roku charakteryzował się Sopot (około 31,9 tys. osób), a największą Kalisz (ponad 93,1 tys.), następna była Legnica (ponad 91,9 tys.).

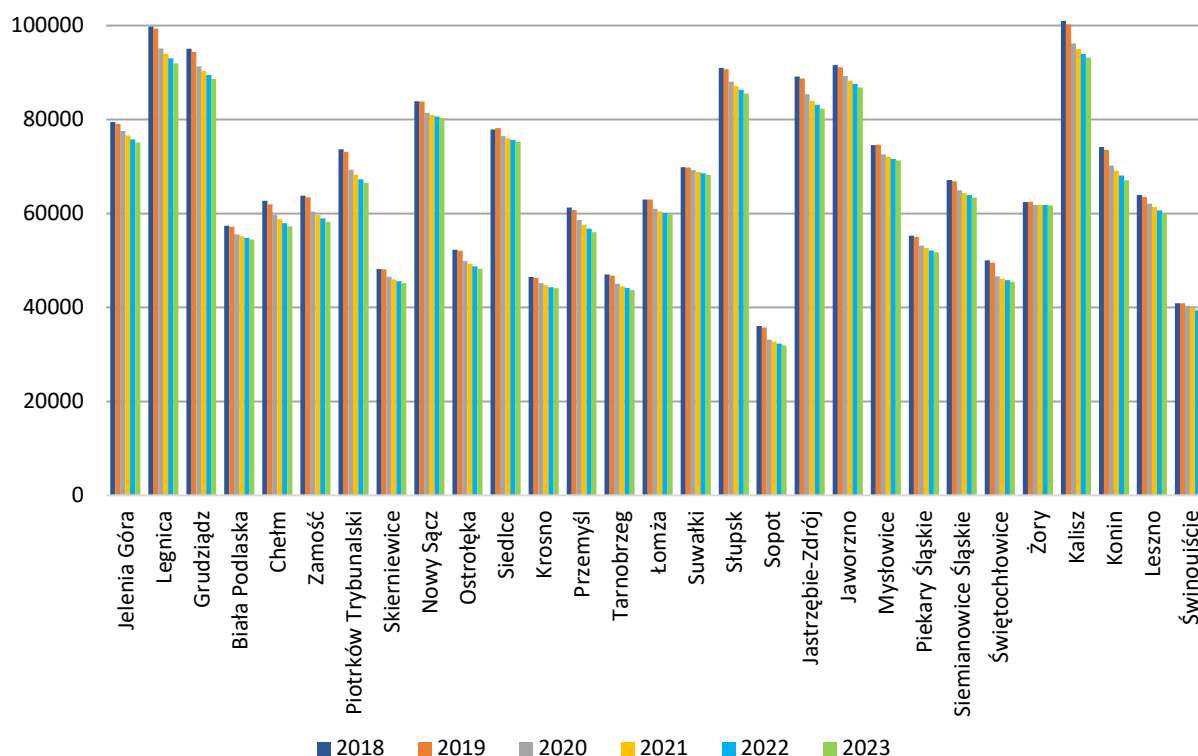
¹ Według stanu na 8.01.2025, brak nowszych danych rocznych w tym zakresie w BDL GUS.

Etapy badania:

1. Zbadano dynamikę zmian: liczby ludności oraz liczby bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 1 roku (tzw. długotrwale bezrobotnych).
2. W kolejnym kroku wyniki zestawiono w formie macierzy umożliwiającą analizę relacji pomiędzy tymi zmiennymi – osobne macierze dla porównania lat 2023/2018 oraz 2022/2018.
3. Następnie zbadano dynamikę zmian nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca.
4. Wyniki zestawiono w formie macierzy umożliwiającej analizę relacji pomiędzy dynamiką zmian nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca a dynamiką zmian liczby ludności – porównanie lat 2022/2018.
5. Dokonano syntetycznego zestawienia rezultatów badania, a następnie wyciągnięto wnioski i sformułowano rekomendacje.

4. Rezultaty badań

W pierwszym etapie dokonano analizy zmian liczby ludności w badanych miastach, szczególną uwagę koncentrując na zmianie liczby ludności w 2023 roku w porównaniu z 2018 rokiem. W każdym mieście w latach 2018-2023 miała miejsce tendencja spadkowa liczby ludności (rys. 1).

Rys. 1. Liczba ludności w latach 2018-2023 (stan na 31 grudnia)

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego [BDL GUS], b.d.).

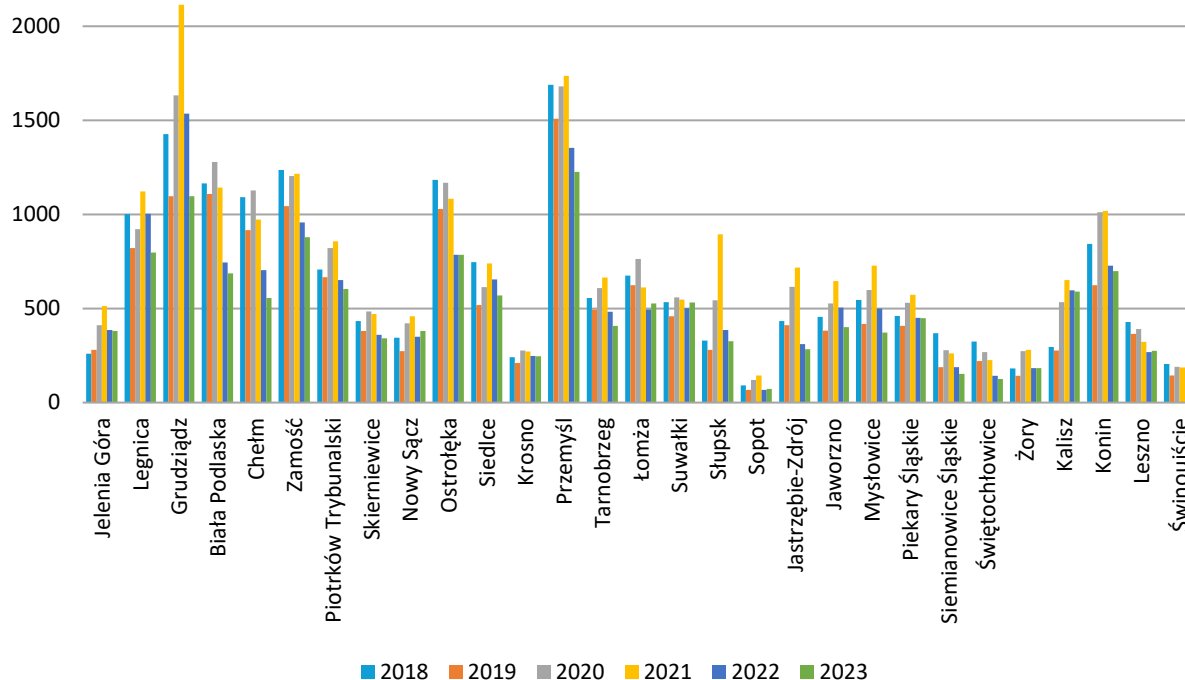
Za stosunkowo niewielki uznano spadek liczby ludności o mniej niż 5% w relacji 2023 roku do 2018 roku. Wyniki przedstawiono w tabeli 1. Takich miast było jednak tylko 6, blisko granicy 5% znalazło się 7. miasto – Biała Podlaska, rok wcześniej (w 2022 roku w porównaniu z rokiem 2018) było ich dwa razy więcej (12). Należy dodać, że w żadnym z badanych miast liczba mieszkańców nie wzrosła w 2023 roku w stosunku do roku wcześniejszego.

Tabela 1. Wybrane zmienne obrazujące aktywność społeczno-gospodarczą – zmiany w latach 2023 i 2022 w porównaniu z 2018 rokiem (stan na 31 grudnia)

Miasto	Liczba ludności		Liczba długotrwale bezrobotnych		Długotrwale bezrobotni jako % ludności w wieku produkcyjnym		Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca
	2023/2018	2022/2018	2023/2018	2022/2018	2023/2018	2022/2018	2022/2018
Jelenia Góra	0,9452	0,9536	1,4672	1,4865	1,5	1,5	0,9776
Legnica	0,9218	0,9327	0,7972	1,0030	0,9	1,1	1,2805
Grudziądz	0,9328	0,9411	0,7693	1,0764	0,9	1,2	1,2736
Biała Podlaska	0,9495	0,9549	0,5888	0,6386	0,7	0,7	2,3641
Chełm	0,9129	0,9244	0,5087	0,6453	0,6	0,8	2,6051
Zamość	0,9125	0,9237	0,7112	0,7743	0,8	0,9	1,8314
Piotrków Trybunalski	0,9029	0,9130	0,8529	0,9208	1,0	1,1	2,0740
Skierniewice	0,9379	0,9457	0,7875	0,8314	0,9	0,9	1,4439
Nowy Sącz	0,9578	0,9606	1,1014	1,0145	1,1	1,1	1,6908
Ostrołęka	0,9228	0,9321	0,6630	0,6630	0,8	0,8	3,5814
Siedlce	0,9669	0,9711	0,7617	0,8768	0,9	0,9	0,8313
Krosno	0,9473	0,9529	1,0207	1,0290	1,1	1,1	0,5922
Przemyśl	0,9151	0,9274	0,7263	0,8015	0,8	0,9	1,8381
Tarnobrzeg	0,9291	0,9386	0,7351	0,8703	0,8	1,0	0,9501
Łomża	0,9478	0,9544	0,7807	0,7333	0,9	0,8	0,9733
Suwałki	0,9771	0,9814	0,9963	0,9382	1,1	1,0	0,9471
Słupsk	0,9395	0,9490	0,9879	1,1667	1,2	1,3	2,8270
Sopot	0,8851	0,8954	0,8022	0,7473	0,8	0,8	1,9993
Jastrzębie-Zdrój	0,9234	0,9328	0,6521	0,7143	0,8	0,8	1,2703
Jaworzno	0,94811	0,9562	0,8794	1,1075	1,0	1,3	0,3204
Mysłowice	0,9557	0,9605	0,6813	0,9139	0,8	1,0	1,6171
Piekary Śląskie	0,9350	0,94282	0,9739	0,9783	1,1	1,1	1,4395
Siemianowice Śląskie	0,9441	0,9514	0,4130	0,5109	0,4	0,6	1,1283
Świętochłowice	0,9085	0,9157	0,3889	0,4414	0,5	0,5	1,1488
Żory	0,9891	0,98978	1,0055	1,0055	1,0	1,0	1,6945
Kalisz	0,9224	0,9307	1,9899	2,0135	2,2	2,2	1,8009
Konin	0,9045	0,9186	0,8270	0,8614	1,0	1,0	1,4190
Leszno	0,9390	0,9482	0,6425	0,6262	0,7	0,7	0,6391
Świnoujście	0,9510	0,9623	0,8195	0,6341	1,0	0,8	7,1565

Źródło: opracowanie własne na podstawie (BDL GUS, b.d.).

Następnie wzięto pod uwagę liczbę długotrwale bezrobotnych. Analizowano zmiany w takich samych okresach jak w przypadku zmian liczby ludności. Podczas gdy liczbę ludności uznano za stymulantę, liczbę długotrwale bezrobotnych rozpatrywano jako destymulantę. W zdecydowanej większości miast liczba długotrwale bezrobotnych malała w latach 2018-2023, wyjątkiem był rok 2021 (w niektórych miastach także 2020 rok), w którym odnotowano wzrost ze względu na skutki lockdownu w trakcie pandemii COVID-19. Zanotowano 6 miast, w których liczba długotrwale bezrobotnych wzrosła w 2023 roku w porównaniu z rokiem wcześniejszym, a w przypadku 2 innych utrzymała się na takim samym poziomie (rys. 2).

Rys. 2. Liczba długotrwale bezrobotnych w latach 2018-2023 (stan na 31 grudnia)

Źródło: opracowanie własne na podstawie (BDL GUS, b.d.).

Jak przedstawiono w tabeli 1, udział długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym nie był wysoki. W 2023 roku zidentyfikowano 5 miast z odsetkiem długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym powyżej 2%, w tym 2 z odsetkiem 3% lub więcej. W pozostałych miastach nie przekroczył on 2%. Podczas porównywania danych z 2023 roku z danymi z roku 2018 zidentyfikowano 3 miasta, w których liczba długotrwale bezrobotnych wzrosła (a w przypadku 4 kolejnych była bardzo zbliżona do poziomu z 2018 roku). Porównując rok 2022 z 2018 rokiem, można stwierdzić, że takich miast (z większą liczbą długotrwale bezrobotnych) było 5, przy czym w przypadku następnych 4 można mówić o stabilizacji na zbliżonym poziomie do 2018 roku – współczynnik około 1.

W kolejnym kroku wyniki zestawiono w postaci macierzy umożliwiającej analizę relacji pomiędzy tymi zmiennymi. Macierze opracowano dla porównania lat 2023/2018 (tab. 2) oraz 2022/2018 (tab. 3).

Zamieszczone w tabeli 2 porównanie lat 2023 i 2018 pokazuje, że stosunkowo niewiele miast zakwalifikowało się do grupy osiągającej dość dobre wyniki w zakresie zmian liczby ludności (spadek mniejszy niż 5%) i jednocześnie odnotowującej spadek liczby długotrwale bezrobotnych. Były to: Mysłowice, Siedlce i Świnoujście. Jeśli uwzględnimy także miasta ze

stabilizacją liczby długotrwale bezrobotnych, to do tej grupy dołączą Suwałki i Żory. Ponadto w 19 miastach liczba długotrwale bezrobotnych obniżyła się, a w 2 kolejnych, ustabilizowała, ale były to miasta charakteryzujące się jednocześnie spadkiem ludności powyżej 5%.

Tabela 2. Zmiany liczby ludności oraz liczby długotrwale bezrobotnych (porównanie lat 2023 i 2018)

Wyszczególnienie	Mały spadek liczby ludności	Duży spadek liczby ludności
Spadek liczby długotrwale bezrobotnych	Mysłowice, Siedlce, Świnoujście	Legnica, Grudziądz, Biała Podlaska, Chełm, Zamość, Piotrków Trybunalski, Skierniewice, Ostrołęka, Przemyśl, Tarnobrzeg, Łomża, Sopot, Jastrzębie Zdrój, Jaworzno, Piekary Śląskie, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice, Konin, Leszno
Stabilizacja liczby długotrwale bezrobotnych	Suwałki, Żory	Krosno, Słupsk
Wzrost liczby długotrwale bezrobotnych	Nowy Sącz	Jelenia Góra, Kalisz

Źródło: opracowanie własne na podstawie (BDL GUS, b.d.).

W relacji 2022/2018, jak już wcześniej zauważono, było dwa razy więcej miast ze stosunkowo małym spadkiem liczby ludności niż w relacji 2023/2018 (tab. 3). Natomiast liczba miast, w których liczba długotrwale bezrobotnych spadła – utrzymywała się na podobnym poziomie (odpowiednio około 69% badanych miast w relacji 2022/2018 i ponad 75% w relacji 2023/2018), jednak była ona wyższa w relacji 2023/2018 niż 2022/2018.

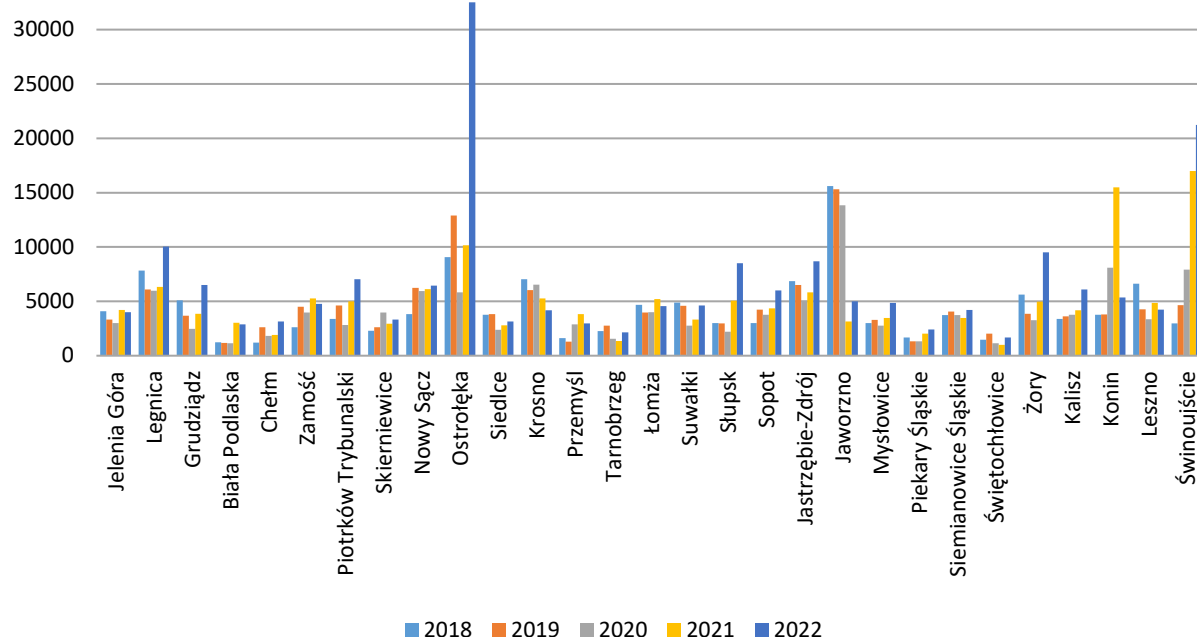
Tabela 3. Zmiany liczby ludności oraz liczby długotrwale bezrobotnych (porównanie lat 2022 i 2018)

Wyszczególnienie	Mały spadek liczby ludności	Duży spadek liczby ludności
Spadek liczby długotrwale bezrobotnych	Biała Podlaska, Siedlce, Łomża, Suwałki, Mysłowice, Siemianowice Śląskie, Świnoujście	Chełm, Zamość, Piotrków Trybunalski, Skierniewice, Ostrołęka, Przemyśl, Tarnobrzeg, Sopot, Jastrzębie Zdrój, Piekary Śląskie, Świętochłowice, Konin, Leszno
Stabilizacja liczby długotrwale bezrobotnych	Nowy Sącz, Krosno, Żory	Legnica
Wzrost liczby długotrwale bezrobotnych	Jelenia Góra, Jaworzno	Grudziądz, Słupsk, Kalisz

Źródło: opracowanie własne na podstawie (BDL GUS, b.d.).

Przechodząc do wielkości nakładów inwestycyjnych realizowanych w przedsiębiorstwach odniesionych do liczby mieszkańców badanych miast, należy stwierdzić, że była ona zróżnicowana w przekroju przestrzennym (miast), jak i w badanym okresie (rys. 3). Zmienna ta jest stymulantą.

Porównanie zmian w zakresie liczby ludności i wielkości nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw 2022/2018 przedstawiono w ujęciu macierzowym w tabeli 4. Jako duży wzrost uznano 1,52 i więcej, była to średnia arytmetyczna wyników dla tych miast z wyłączeniem zmiennej odstającej – Świnoujścia (ponad 7-krotny wzrost nakładów). Określono 5 miast charakteryzujących się stosunkowo niedużym spadkiem liczby ludności i dużym wzrostem nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw przypadających na 1 mieszkańca. Jedno miasto

Rys. 3. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2018-2022 (w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie (BDL GUS, b.d.).

osiągnęło mały spadek liczby ludności i mały wzrost nakładów inwestycyjnych. Aż 6 miast z małym spadkiem liczby ludności charakteryzowało się spadkiem nakładów w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Ogółem 13 miast odnotowało duży wzrost nakładów na 1 mieszkańca, jednak w 7 z nich nastąpił jednocześnie duży spadek liczby ludności.

Tabela 4. Zmiany liczby ludności oraz nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca (porównanie lat 2022 i 2018)

Wyszczególnienie	Mały spadek liczby ludności	Duży spadek liczby ludności
Duży wzrost nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca	Biała Podlaska, Nowy Sącz, Mysłowice, Żory, Świnoujście	Chełm, Zamość, Piotrków Trybunalski, Ostrołęka, Przemysł, Słupsk, Sopot, Kalisz
Mały wzrost nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca	Siemianowice Śląskie	Legnica, Grudziądz, Skierniewice, Jastrzębie Zdrój, Piekary Śląskie, Świętochłowice, Konin
Spadek nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca	Jelenia Góra, Siedlce, Krosno, Łomża, Suwałki, Jaworzno	Tarnobrzeg, Leszno

Źródło: opracowanie własne na podstawie (BDL GUS, b.d.).

Zebrane rezultaty badania podsumowano w sposób syntetyczny w tabeli 5. Analiza danych w niej zawartych pozwala stwierdzić, że wszystkie badane miasta mierzyły się z problemami dotyczącymi aktywności społeczno-gospodarczej, co przekładało się na ich atrakcyjność inwestycyjną i mieszkaniową. Najbardziej powszechnym problemem był spadek liczby ludności zarówno w dłuższej perspektywie 2023/2018, jak i rok do roku 2023/2022. Część miast miała także problemy z liczbą długotrwale bezrobotnych oraz wielkością nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw. Przy czym, o ile w przypadku bezrobotnych można wskazywać pewne trendy, tak przy nakładach inwestycyjnych zachodziła większa skokowość zmian.

Tabela 5. Kierunek i siła zmian – zestawienie wyników w badanych miastach

Miasto	Liczba ludności		Liczba długotrwale bezrobotnych		Wielkość nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw na 1 mieszkańca	
	2023/2022	2023/2018	2023/2022	2023/2018	2022/2021	2022/2018
Jelenia Góra	-	--	+	—	-	-
Legnica	--	--	+	+	++	+
Grudziądz	-	--	+	+	++	+
Biała Podlaska	-	--	+	+	-	++
Chełm	--	--	+	+	++	++
Zamość	--	--	+	+	-	++
Piotrków Trybunalski	--	--	+	+	+	++
Skierniewice	-	--	+	+	+	+
Nowy Sącz	-	-	-	-	+	++
Ostrołęka	-	--	-	+	++	++
Siedlce	-	-	+	+	+	-
Krosno	-	--	+	-	-	-
Przemysł	--	--	+	+	-	++
Tarnobrzeg	--	--	+	+	++	-
Łomża	-	--	-	+	-	-
Suwałki	-	-	-	+	+	-
Słupsk	-	--	+	+	++	++
Sopot	--	---	-	+	+	++
Jastrzębie-Zdrój	--	--	+	+	+	+
Jaworzno	-	-	+	+	++	--
Mysłowice	-	-	+	+	+	++
Piekary Śląskie	-	--	+	+	+	+
Siemianowice Śląskie	-	--	+	++	+	+
Świętochłowice	-	--	+	++	++	+
Żory	-	-	-	-	++	++
Kalisz	-	--	+	--	+	++
Konin	--	--	+	+	--	+
Leszno	-	--	-	+	-	-
Świnoujście	--	-	--	+	+	++

- zmiana negatywna (w przypadku stymulanty spadek, w przypadku destymulanty wzrost lub stabilizacja)
- silna zmiana negatywna (w przypadku stymulanty duży spadek, w przypadku destymulanty duży wzrost)
- bardzo silna zmiana negatywna
- + zmiana pozytywna (w przypadku stymulanty wzrost, w przypadku destymulanty spadek)
- ++ silna zmiana pozytywna (w przypadku stymulanty duży wzrost, w przypadku destymulanty duży spadek)

Źródło: opracowanie własne na podstawie (BDL GUS, b.d.).

5. Dyskusja i wnioski

W artykule potwierdzono, że miasta średniej wielkości są narażone na spowolnienie społeczno-gospodarcze opisywane w literaturze wskazanej w punkcie 2. Jest ono powodowane w dużym stopniu spadkiem liczby ludności. Spadek ten jest także skutkiem pogarszających się wyników aktywności społeczno-gospodarczej. Powstaje błędne koło obniżenia się atrakcyjności inwestycyjnej i mieszkaniowej miasta.

Wnioski z przeprowadzonego badania:

1. W 2022 roku w porównaniu z 2018 rokiem we wszystkich badanych miastach spadła liczba ludności, jednak w 12 miastach o mniej niż 5%, w 2023 roku takich miast w porównaniu z 2018 rokiem było już o połowę mniej – tylko 6.
2. W 2022 roku w porównaniu z 2018 rokiem w 20 miastach spadła liczba długotrwale bezrobotnych, a w 3 liczba ta stabilizowała się na poziomie zbliżonym do liczby z 2018 roku, w 2023 roku w porównaniu z 2018 rokiem w 22 miastach spadła liczba długotrwale bezrobotnych, a w 4 stabilizowała się.
3. W 2022 roku w porównaniu z 2018 rokiem w 13 miastach znacząco wzrosły nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca (co najmniej o 50%), wśród nich było 5 miast z małym spadkiem liczby ludności (mniej niż 5 %).
4. W 2022 roku określono 3 miasta, w których zdiagnozowano jednocześnie: stosunkowo mały spadek liczby ludności, spadek liczby długotrwale bezrobotnych oraz duży wzrost nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca – były to: Biała Podlaska, Mysłowice oraz Świnoujście; w 2023 roku (biorąc pod uwagę dane o nakładach inwestycyjnych z 2022 roku) takich miast wyselekcjonowano 2: Mysłowice i Świnoujście, Biała Podlaska zanotowała nieznacznie większy niż 5% spadek liczby ludności.
5. Ponadto stosunkowo mały spadek liczby ludności, stabilizację liczby długotrwale bezrobotnych oraz duży wzrost nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca odnotowano w 2022 roku w porównaniu z 2018 rokiem w Nowym Sączu i Żorach, a w 2023 roku (biorąc pod uwagę dane o nakładach inwestycyjnych z 2022 roku) – w Żorach.
6. Wszystkie badane miasta mierzyły się z problemami dotyczącymi aktywności społeczno-gospodarczej, co przekładało się na ich atrakcyjność inwestycyjną i mieszkaniową. Najbardziej powszechnym problemem był spadek liczby ludności, część miast miała także problemy z liczbą długotrwale bezrobotnych oraz wielkością nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw. W przypadku zmiany liczby długotrwale bezrobotnych kształtowały się pewne trendy, natomiast przy nakładach inwestycyjnych zachodziła większa skokowość zmian.

Na podstawie przeprowadzonego badania można sformułować następujące rekomendacje w kontekście poprawy atrakcyjności inwestycyjnej i mieszkaniowej średnich miast na prawach powiatu:

1. Średnie miasta często tkwią w błędnym kole obniżania się atrakcyjności inwestycyjnej i mieszkaniowej; na niekorzyść działa ujemny lub niski przyrost naturalny.
2. Kluczowym czynnikiem jest zahamowanie spadku liczby ludności.
3. Przyciąganie nowych lub utrzymanie dotychczasowych mieszkańców wiąże się z funkcjonowaniem atrakcyjnych rynków pracy oraz nieruchomości mieszkaniowych.

4. Kluczowe elementy, na które należy oddziaływać, aby zwiększyć aktywność społeczno-gospodarczą średnich miast, to atrakcyjne miejsca pracy dla osób o różnych kwalifikacjach oraz inwestycje przedsiębiorstw, przemysłowe i mieszkaniowe.

Bibliografia

- Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego. (b.d.). Dane z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego. Pobrano 8 stycznia 2025 z <https://bdl.stat.gov.pl/>
- Escudero-Gómez, L. A., García-González, J. A. i Martínez-Navarro, J. M. (2023). What is Happening in Shrinking Medium-Sized Cities? A Correlational Analysis and a Multiple Linear Regression Model on the Case of Spain. *Cities*, 134. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2023.104205>
- Korcelli-Olejniczak, E., Kozłowski, S., Biedrzyński, A. i Piotrowski, F. (2017). *Region metropolitalny Warszawy: studia miast średniej wielkości*. IGiPZ PAN.
- Roundy, P. (2017). "Small town" Entrepreneurial Ecosystems. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 9(3), 238-262.
- Sobala-Gwosdz, A., Janas, K., Jarczewski, W. i Czakon, P. (2024). *Hierarchia funkcjonalna miast w Polsce i jej przemiany w latach 1990-2020*. IRMiR.
- Śleszyński, P. (2017). Wyznaczenie i typologia miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. *Przegląd Geograficzny*, 89(4), 565-593.
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 1990 r. nr 16, poz. 95 ze zm.)
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 1998 r. nr 91, poz. 578 ze zm.)
- Waitt, G., Gibson, C. i Hutton, T. (2009). Creative Small Cities: Rethinking the Creative Economy in Place. *Urban Studies*, 46(5-6), 1223-1246.
- Wiśniewski, R., Mazur, M., Śleszyński, P. i Szejjec-Kolenda, B. (2020). *Wpływ zmian demograficznych w Polsce na rozwój lokalny*. IGiPZ PAN.

Selected Factors of Socio-Economic Activity in Medium-Sized Cities with *Powiat* Status in Poland in 2018-2023

Abstract

Aim: The aim of the paper is to understand the changes taking place in medium-sized cities with *powiat* status in Poland in terms of selected variables from the area of socio-economic activity against the background of population changes.

Methodology: The analysis was conducted based on statistical data from the Local Data Bank of the Central Statistical Office and a critical review of the literature. The paper uses the methods of historical analysis and comparative analysis of statistical data. Then, a matrix approach was used to present the relationships between the variables studied. It was assumed that a medium-sized city is one in which the number of residents is greater than 20 thousand and does not exceed 100 thousand people.

Results: All the studied cities faced problems related to socio-economic activity, which affected their investment and housing attractiveness. The most common problem was the decline in population, both in the longer term 2023/2018 and year to year 2023/2022. Some cities also had problems with the number of long-term unemployed and the size of investment outlays of enterprises. In the case of long-term unemployed, certain trends can be indicated, while in the case of investment outlays were more random.

Implications and recommendations: Medium-sized cities are often trapped in a vicious circle of decreasing investment and residential attractiveness; negative or low natural increase is detrimental. The key factor is to stop the population decline, through the inflow of new residents or stopping the outflow of existing ones. The basic elements that should be influenced in order to increase the socio-

-economic activity of medium-sized cities are attractive jobs for people with various qualifications and industrial and residential investments.

Originality/value: The author examined the relationships between long-term unemployment and investment activity of enterprises against the background of population changes in medium-sized cities with *powiat* status in Poland in the period 2018-2023. It is worth emphasizing that the adopted research period, covering years of atypical events such as the COVID-19 pandemic, the war in Ukraine, high inflation, etc., also proves the originality.

Keywords: population, long-term unemployed, investment outlays in enterprises, investment attractiveness, cities with *powiat* status
